

Ткаченко Є.Ю., к.е.н.
доцент кафедри фінансів

Яришко О.В., к.е.н.
доцент кафедри фінансів

Запорізька державна інженерна академія

lizahouse@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Ткаченко Є.Ю., Яришко О.В. Сучасний стан та перспективи розвитку страхування життя в Україні. У статті досліджено особливості сучасного стану страхування життя в Україні, визначено проблеми, які стримують його формування, та розглянуто напрями його подальшого розвитку.

Ткаченко Е.Ю., Яришко Е.В. Современное состояние и перспективы развития страхования жизни в Украине. В статье исследованы особенности современного состояния страхования жизни в Украине, определены проблемы, сдерживающие его формирование, и рассмотрены направления его дальнейшего развития.

Tkachenko E.Y. Yarishko O.V. Current state and prospects of life insurance in Ukraine. In this paper the features of the present state of life insurance in Ukraine, identified problems constraining its formation and the directions of its further development.

Постановка проблеми. У складних умовах сучасної політичної та економічної ситуації в країні, держава не може забезпечити достатній рівень матеріального добробуту громадян. Упевненість у завтрашньому дні може надати страхування життя, оскільки в цьому разі людина забезпечує своє майбутнє самостійно. Але таку підгалузь страхування, як страхування життя, ще не можна назвати достатньо розвинутою. Тому дослідження сучасного стану та перспектив розвитку ринку страхування життя в Україні на сьогодні є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей розвитку страхового ринку та ринку страхування життя присвячено багато наукових праць українських (В.Д. Базилевич, Н.М. Внукова, О.Д. Заруба, А.М.Єрмошенко, М.В. Мних, С.С. Осадець, В.Й. Плиса, М.В. Римар, К.В.Шелехов, Я.П. Шумелда, Б.С. Юровський) та зарубіжних (Н.Ф. Галагуза, Д.Блад, Л.А. Орланюк-Малицька, Ю.В. Панков, Г.І. Фалін, Т.А. Федорова, Д.Хервад, Д. Хемптон, О.А. Шахов, В.В. Шахова, Р.Т. Юлдашев) вчених.

Мета дослідження: дослідити особливості сучасного стану ринку страхування життя в Україні, визначити проблеми, які стримують його подальший розвиток, та розглянути напрями його розвитку.

Основні результати дослідження.

Страховання життя – це страхування, яке здійснюється на добровільній основі шляхом укладення договору страхування між страховиком (страховою компанією) та страхувальником (юридичною чи фізичною особою), згідно з яким страховик бере на себе зобов'язання здійснити страхову виплату у разі настання страхового випадку, а страхувальник зобов'язується своєчасно сплачувати страхові внески.

Страховання життя є надійним інструментом примноження коштів і перетворення ймовірних ризиків у вигідне становище для страхувальника.

Страховання життя належить до виняткової діяльності компаній зі страхування життя (лайфових компаній). Відповідно до ст. 38 Закону про страхування страховики, які отримали ліцензію на страхування життя, не мають права займатися іншими видами страхування.

Особливістю цієї сфери страхування є поєднання в її рамках усіх видів страхування, що пов'язані зі страховим захистом життя й здоров'я особи, а також додатковим пенсійним забезпеченням. При цьому окремі види належать до довгострокового (накопичувального) страхування, а окремі – до інших видів страхування життя.

Згідно з пп. 14.1.52 ст. 14 Податкового кодексу України (ПКУ), договір довгострокового страхування життя - договір страхування життя строком на п'ять і більше років, який передбачає страхову виплату одноразово або у вигляді ануїтету, якщо застрахована особа дожила до закінчення терміну дії договору страхування чи події, передбаченої у договорі страхування, або досягла віку, визначеного договором. Такий договір не може передбачати часткових виплат протягом перших п'яти років його дії, крім тих, що здійснюються у разі настання страхових випадків, пов'язаних зі смертю чи хворобою застрахованої особи або нещасним випадком, що призвело до встановлення застрахованій особі інвалідності I або II групи чи встановлення інвалідності особі, яка не досягла вісімнадцятирічного віку.

Договір страхування життя обов'язково містить основну програму страхування та може містити одну або декілька програм додаткового страхування. Програми встановлюють спеціальні умови страхування, як, наприклад, вимоги до віку застрахованої особи, перелік страхових випадків, порядок сплати страхових внесків, умови здійснення страхових виплат.

Придбання основної програми страхування є обов'язковою умовою при укладенні договору страхування.

На сучасному етапі страхові компанії України пропонують такі програми страхування життя:

1. Накопичувальні програми. Накопичувальне страхування - заплановане накопичення коштів до певного терміну та одночасно захист страхувальника на випадок смерті.

Додатково страхувальник може обрати варіант захисту на випадок інвалідності: в цьому разі страхова компанія бере на себе оплату внесків за страхувальника аж до зняття інвалідності або до закінчення дії договору.

2. Ризикові програми. Ризикове страхування - програма захисно-фінансового регулювання на випадок хвороби застрахованої особи або настання нещасного випадку, які могли б спричинити смерть, втрату працездатності, госпіталізацію або оперативне втручання.

3. Додаткові програми: страхування на випадок критичних захворювань, страхування на випадок госпіталізації, страхування на випадок проведення хірургічних операцій

Значний вплив на розвиток ринку страхування життя в Україні здійснила світова фінансова криза. Але руйнівні процеси на страховому ринку зумовлені не тільки зовнішніми чинниками, а й неефективними, непослідовними діями або бездіяльністю окремих органів державної влади, що, як правило, полягають у протекціоністській політиці щодо певних сегментів фінансового ринку чи окремих їх суб'єктів. У 2010-2011рр. на ринку страхування відбулося незначне „пожвавлення”, при цьому показники ще не досягли докризових значень. [3,с.106].

Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 30.09.2011 становила 445, у тому числі СК "life" - 65 компаній, СК "non-life" - 380 компаній, (станом на 30.09.2010 - 451 компанія, у тому числі СК "life" - 70 компаній, СК "non-life" - 381 компанія) [4].

Кількість страхових компаній (СК) станом на 30.09.2011 становила 445, з яких 65 СК зі страхування життя (СК "Life") та 380 СК, що здійснювали види страхування, інші, ніж страхування життя (СК "non-Life"). За січень – вересень 2011 року кількість страхових компаній зменшилась на 11 СК (табл.1).

Таблиця 1 - Кількість страхових компаній [4].

Кількість страхових компаній	на кінець року		на кінець кварталу		
	2009	2010	III кв.2009	III кв.2010	III кв.2011
Загальна кількість	450	456	475	451	445
в т.ч. СК "non-Life"	378	389	403	381	380
в т.ч. СК "Life"	72	67	72	70	65

Валові страхові платежі (премії, внески) при страхуванні життя за 9 місяців 2011 року становили 900,4 млн. грн., що на 47,7% більше, ніж за 9 місяців 2010 року (9 місяців 2010 року – 609,6 млн. грн.).

Структура валових надходжень страхових платежів (премій, внесків) за 9 місяців 2011 року:

784 млн. грн. (або 87,1%) – що надійшли від фізичних осіб;

116,3 млн. грн. (або 12,9%) – що надійшли від юридичних осіб.

За 9 місяців 2011 року на 23,7% збільшилась кількість застрахованих фізичних осіб (857 856 застрахованих фізичних осіб порівняно з 693 254 застрахованими фізичними особами протягом 9 місяців 2010 року). Станом на 30.09.2011 застраховано 3 220 358 фізичних осіб [4].

Обсяг валових страхових виплат із страхування життя за 9 місяців 2011 року становив 54,4 млн. грн., що на 40,2% більше порівняно з відповідним періодом 2010 року.

Більшість видів страхування життя мають довгостроковий характер, що дозволяє страховикам акумулювати значні фінансові ресурси, отримуючи при цьому додатковий дохід від інвестування резерву страхових внесків.

За 9 місяців 2011 року величина зміни резервів із страхування життя становила 343,4 млн. грн. 11 СК "Life" за підсумками 9 місяців 2011 року отримали від'ємне значення показника величина зміни резервів із страхування життя, що пов'язано з достроковим розірванням договорів страхування. Приріст резервів із страхування життя у двох страхових компаніях "Life" за результатами 9 місяців 2011 року становив 100 та 84 млн. грн. (25,3%, та 21,2% від загального приросту резервів відповідно) [4].

Радецька О.О. виділяє низку причин, які гальмують розвиток ринку страхування життя та знижують його ефективність [2,с.223].

1. Повільні темпи впровадження ринкових умов та реструктуризації економіки.

2. Недосконалість законодавчої бази: недоліки податкового законодавства; недосконалість державного нагляду за страховою діяльністю; відсутність дієвих гарантій для страхувальників у разі банкрутства страхової компанії; недосконалість захисту прав споживачів страхових послуг; неадекватне регулювання страхового посередництва.

3. Недорозвиненість економіки в цілому: низький рівень платоспроможності населення; достатньо високий рівень інфляції; відсутність привабливих для страховиків інвестиційних інструментів; збитковість більшості підприємств; експансія «зайвого» іноземного капіталу в страховий сектор.

4. Низький рівень довіри споживачів.

5. Причини, що лежать у площині тіньової економіки: шахрайство страхувальників; фіктивне «перестраховування»; легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом.

6. Проблеми власне страхового ринку: низький рівень національного перестрахового ринку та залежність від світових лідерів перестраховування; вузька клієнтська база страховиків; недорозвиненість довгострокового страхування, недержавного пенсійного забезпечення; некваліфіковані актуальні розрахунки та невірні статистичні данні; недосконалість правил страхування; значна інформаційна закритість страхового ринку; недостатній рівень кадрового та наукового забезпечення. Для подолання проблем та подальшого розвитку страхування життя Українською федерацією убезпечення розроблена Стратегія розвитку страхового ринку України на 2011 - 2020 роки, яка спрямована на забезпечення прозорості та передбачуваності державної політики щодо страхового ринку, координацію діяльності владних та недержавних інститутів, учасників страхового ринку. Реалізація Стратегії має покращити якість страхового ринку, стати значним кроком на шляху впровадження в Україні ефективних механізмів управління ризиками державою та приватними особами, створити належну взаємодію держави та страхового ринку при відшкодуванні збитків від стихійних явищ та катастроф, зменшити негативний вплив їх наслідків із використанням інституту страхування,

забезпечити формування потужного джерела внутрішніх довгострокових інвестицій для сталого, інноваційного розвитку економіки України.

Аналізуючи вищевикладене, доцільно зробити такі висновки:

Після фінансової кризи, яка негативно вплинула на ринок страхування життя, спостерігається незначне „пожвавлення”, при цьому показники ще не досягли докризових значень. На страховому ринку життя існує ряд проблем, які гальмують його подальший розвиток. Ці проблеми пов’язані як з ситуацією в країні, так і безпосередньо з діяльністю самих страхових компаній. Державна політика у сфері страхування має бути спрямована на:

- формування сучасного та динамічного страхового ринку з високорозвиненою інфраструктурою та широким асортиментом страхових послуг;
- своєчасну та широку адаптацію українського страхового ринку до світових вимог фінансового регулювання та нагляду, активну співпрацю з європейськими та міжнародними організаціями;
- створення страхового нагляду, гармонізованого з міжнародними стандартами та орієнтованого на захист прав споживачів фінансових послуг;
- модернізацію страхового бізнесу та систем управління страховими компаніями;
- розвиток страхового посередництва та посилення контролю за посередниками (брокерами, агентами і консультантами);
- впровадження системи мікрострахування для малозаможних верств населення, державну підтримку соціально значущих видів страхування;
- формування страхової культури громадян та підвищення фінансової грамотності учасників страхового ринку.

Список літератури

1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 №2755
2. Радецька О.О. Ринок страхування життя в Україні: проблеми та перспективи розвитку/ О.О. Радецька // Вісник Хмельницького національного університету. - 2009. - № 6 - Т.1. - С. 222-224.
3. Хмелевський О.В. Страхування за умов фінансової кризи: тенденції розвитку та елементи пожвавлення/ О.В. Хмелевський // Вісник Хмельницького національного університету. 2009, - № 2 - Т. 1 - С.106-109.
4. <http://uainsur.com> / Ліга страхових організацій України
5. http://ufu.applemint.com.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives / Українська федерація убезпечення.

Ключові слова: страхування, ринок, страхова програма, проблеми, стратегія.

Ключевые слова: страхование, рынок, страховая программа, проблемы, стратегия.

Keywords: insurance, market insurance program, challenges, strategy.

Надійшла до редакції 25.11.2011р.